

РОЗДІЛ 7. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

АНАЛІЗ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

ANALYSIS OF PROFITABILITY OF ENTERPRISES AND WAYS TO INCREASE IT IN CONDITIONS OF ECONOMIC INSTABILITY

Досліджено підходи вітчизняних науковців до інтерпретації сутності категорій "прибутковості", "рентабельності", обґрунтовано етапи та параметри їх оцінки. Доведено, що рентабельність є основним показником прибутковості, який характеризує ефективність фінансової та підприємницької діяльності підприємства. За результатами проведеного дослідження виділено фактори впливу на показники рентабельності підприємств у сфері надання послуг. Досліджено рентабельність операційної діяльності підприємств України, які спеціалізуються на наданні послуг різним верстам населення. Проведено практично-аналітичне дослідження діяльності ТОВ "СІЛАНД" як суб'єкта господарської діяльності в сфері надання послуг. Проаналізовано його показники рентабельності, проведено факторний аналіз формування операційного прибутку. Для покращення економічної стабільності підприємства на ринку послуг, підвищення його фінансових результатів розроблено два альтернативних варіанти рекомендацій: скорочення витрат операційної діяльності; зміна напряму витрачання (вкладання) грошових коштів.

Ключові слова: рентабельність, операційний прибуток, витрати, сфера послуг, аналіз, ефективність операційної діяльності.

УДК 657.44:658.155

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.75-15>

Степаненко О.І.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку
та консалтингу

Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана

Павловська Х.Ю.

молодший аудитор
ТОВ "ПрайсвотерхаусКуперс (Аудит)"

Stepanenko Oksana

Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman

Pavlovska Khrystyna

LLC AF "PricewaterhouseCoopers (Audit)"

The approaches of domestic scientists to the interpretation of the essence of the category's "profitability" is studied, the stages and parameters of their evaluation are substantiated. It is proved that profitability is the main indicator of profitability, which characterizes the efficiency of financial and entrepreneurial activities of the enterprise. According to the results of the study, the factors influencing the profitability of enterprises in the field of services were identified. It is substantiated that external factors have a significant impact on the efficiency of enterprises: economic and tax policy; stability of the financial and credit market; demand for services and the level of competition in the industry. It is proved that the value of profitability is influenced by internal factors: the quality of management, marketing, financial activities; innovative approaches in doing business, employee skills, coherence of the service delivery process. The profitability of operating activities of Ukrainian enterprises specializing in providing services to various segments of the population has been studied. A practical and analytical study of the activities of LLC "SILAND" as a business entity in the field of services. Its indicators of profitability (investment capital, equity, assets and sales of services) are analyzed, the factor analysis of formation of operating profit is carried out. To improve the economic stability of the enterprise in the market of services, increase its financial results, two alternative recommendations have been developed: reduction of operating costs; change in the direction of spending (investment) of money. According to the results of the analysis it is established that the increase in profitability of LLC "SILAND" is possible due to the increase in sales of services through: 1) the implementation of effective marketing policy in the field of sales; 2) diversification of the range by adding to the list of complementary and interchangeable services; 3) regional diversification of activities (expansion of the sales region); 4) the provision of those services that bring more income, and the elimination of non-profit types.

Key words: profitability, operating profit, costs, services, analysis, efficiency of operating activities.

Постановка проблеми. Аналітична оцінка рентабельності та прибутковості як складових аналізу ефективності господарської діяльності є важливим елементом системи економічної безпеки підприємства, його антикризового управління. Категорія "ефективність" займає ключове місце майже в усіх без винятку галузях знань та сферах діяльності людини. Для економічного розвитку як окремих суб'єктів господарювання, так і економіки держави загалом необхідно, щоб діяльність підприємства була ефективною, тобто здійснювалась в умовах раціонального витрачання виробничих ресурсів, мінімальних витрат та максимальній прибутковості виробництва. Проблема оцінювання ефективності посідає важливе місце в підтриманні стабільної економічної безпеки

підприємства та має велике значення для запобігання його банкрутства. У зв'язку з цим, дослідження основних аспектів аналізу рентабельності як вагомого показника ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства в сучасних кризових умовах становить великий теоретичний і практичний інтерес.

В сучасних нестабільних економічних умовах особливо актуального значення набувають питання, пов'язані з пошуком нових підходів до підвищення рентабельності, прибутковості суб'єктів господарювання, які є підґрунтям їх сталого розвитку. Закономірним результатом ефективної економічної діяльності підприємства є прибуток. Він виступає втіленням додаткової вартості в продукті виробництва, цільовим орієнтиром і стимулом

лом для розвитку господарської діяльності. Водночас прибуток є винагородою бізнесу за його підприємницький хист та ризик. З позиції економічної теорії прибуток є парадигмальною основою визначення прибутковості та рентабельності, які є багатогранними категоріями та якісними характеристиками ефективності ведення бізнесу. З однієї сторони прибутковість та рентабельність підприємства відображає ефективність роботи внутрішнього менеджменту, з іншої – адекватність адаптації до динамічних факторів зовнішнього конкурентного середовища. Вони виражаються у спроможності здійснення соціально-економічної місії підприємства та акумулюють в собі досягнуті результати, можливості їх нарощення в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження теоретичних, методологічних, організаційних, методичних аспектів аналізу господарської діяльності підприємств проводили вчені української наукової школи: Зоріна О.А., Іонін Є.Є., Калабухова С.В., Лазаришина І.Д., Мних Є.В., Олійник О.В., Парасій-Вергуненко І.М., Чумаченко М.Г. Їх наукові результати успішно використовуються в практиці суб'єктів господарювання для аналізу та оцінки фінансового стану, результатів діяльності, прибутковості, рентабельності, ліквідності, платоспроможності.

Теоретико-прикладні питання економічного змісту прибутку, прибутковості, рентабельності підприємств, розкриття механізмів їх формування, порядку здійснення аналітичних процедур, досліджували в своїх дисертаціях: Антонюк Р.Р., Кириченко А.І., Несвіт В.І., Омельченко К.Ю., Підгірна В.С., Ратушна О.П., Самусева Л.Ю., Скрипник М.Є., Чернецька Ю.А., Чернодубова Є.В.

Проте, проблеми пошуку шляхів в підвищенні прибутковості та рентабельності підприємств залишаються актуальними і сьогодні, про що свідчить аналіз останніх наукових публікацій. Пудичева Г.О. [1] досліджує оцінку впливу факторів, пов'язаних з логістичною діяльністю підприємства, на ефективність його роботи. Автором побудовано моделі рентабельності активів, оцінено вплив факторів на результативний показник та виділено їх синергетичний ефект. Паянок Т.М. [2] запропоновано поетапний аналіз фінансових результатів від операційної діяльності, який включає: аналіз формування і використання прибутку, оцінку рентабельності та резервів. При цьому автором поєднано традиційні методи фінансового аналізу із статистичним та економічним моделюванням. З позиції науковця, така методика враховує інфляційні процеси в країні, забезпечує реальне оцінювання та якісне прогнозування складових фінансової звітності с в розрізі формування й використання прибутку.

Поняття рентабельності, її місце і роль в сучасних ринкових умовах досліджували Гаватюк Л.С.

та Пілат А.К [3]. Авторами розроблено механізм ефективності управління рентабельністю підприємства, обґрунтовано її стратегію та моніторинг показників; виділено напрями максимізації прибутку, підвищення рівня рентабельності суб'єктів господарювання. Дмитренко А.І. [4] проаналізовано існуючі підходи до діагностики прибутковості діяльності у сфері оподаткування, кредитування та приватизації. В якості ключових аспектів оцінювання прибутковості автором запропоновано досліджувати обсяг і структуру фінансового результату та показники рентабельності; виділено чотири групи індикаторів рентабельності: показники прибутковості використання фінансових ресурсів; показники рентабельності діяльності; показники рентабельності виробничих ресурсів; показники рентабельності продуктів та підрозділів.

Сучасні підходи до класифікації ефективності операційної діяльності підприємств торгівлі розглядає Архипов Н.М. [5], виділяє та обґрунтовує нові її види, які групує: за характером здійснення витрат; за ступенем охоплення ресурсів; за основними бізнес-процесами; за стейкхолдерами. З позиції автора, практичне використання класифікації видів ефективності надасть можливість проводити більш структурований аналіз, виявляти проблеми її забезпечення й приховані резерви нарощення.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування теоретичних, методичних положень процедури оцінювання рентабельності та прибутковості як складових аналізу ефективності фінансово-господарської діяльності, розробка рекомендацій щодо шляхів удосконалення аналітичного інструментарію, який надасть можливість збалансувати інформаційне забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах економічної нестабільності.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Отримання прибутку є однією із основних цілей ведення будь-якого бізнесу. По-перше, якщо немає прибутку, то підприємство не зможе рости. По-друге, за розміром прибутку можна побачити, як перспективи розвитку компанії можуть залучити інвесторів чи бізнес-партнерів. По-третє, він забезпечує самофінансування, розширене відтворення, вирішення проблем економічного стимулювання та забезпечує умови для сталого розвитку підприємства. Одними із основних показників аналізу ефективності роботи підприємства є прибутковість та рентабельність.

З наукової сторони категорію "прибутковість" найбільш обґрунтовано інтерпретує Антонюк Р.Р., яку пропонує розуміти як "економічний стан підприємства, що проявляється як реалізована і потенційна здатність генерувати позитивний фінансовий результат від здійснення господарської діяльності, котрий полягає в перевищенні

доходу над здійсненими витратами в обсязі, достатньому для подальшого ефективного функціонування, та задоволення корпоративних та суспільних інтересів" [6]. З позиції науковця, прибутковість підприємства потрібно оцінювати за такими параметрами: 1) розмірність; 2) потенціал; 3) якість. Розмірність прибутковості автор розглядає як параметр, який позиціонується як результативність діяльності підприємства й оцінюється за допомогою комплексу показників рентабельності та абсолютних показників прибутку. Потенціал прибутковості включає сукупність ключових вихідних внутрішніх і зовнішніх умов господарювання, що відображають можливості підприємства здійснювати рентабельну діяльність, одержуючи й нарощуючи прибуток. Якість прибутковості акумулює сутність характеристик прибутку, що відображають ефективність діяльності підприємства в контексті виконання його місії [6].

Результати дослідження теоретичної складової категорії "рентабельність" дали можливість стверджувати, що вона характеризує відносну прибутковість господарської діяльності підприємства і виступає частковим показником її ефективності. Як зазначає Самусева Л.Ю., "рентабельність підприємства – відображає кінцеві результати діяльності у відносному виразі, виступає показником ефективності і являє собою процентне співвідношення абсолютної суми певного виду прибутку і будь-якого показника, що характеризує економічні результати, ресурси або витрати підприємства у вартісній формі" [7]. Економічна сутність рентабельності полягає в тому, що цей показник відображає частку прибутку, який компанія отримує на одну одиницю витрачених ресурсів. Показники рентабельності використовують для оцінки результатів діяльності підприємства, його структурних підрозділів, у ціноутворенні, інвестиційній політиці, для порівняльного аналізу підприємств-конкурентів, для вибору варіантів формування асортименту і структури продукції, аналізу рентабельності виробництва продукції [8].

Основною метою здійснення операційної діяльності підприємства є забезпечення його рентабельності. Вона безпосередньо пов'язана з величиною прибутку, її не можна ототожнювати з абсолютною сумою одержаного прибутку. Рентабельність як показник прибутковості, характеризує ефективність фінансової та господарської діяльності підприємства. Цей термін по різному трактується українськими науковцями, проте у всіх значеннях закладено одиниціст – вигода. Особливості вибору інструментів забезпечення ефективності діяльності підприємств невиробничої сфери зумовлені, в тому числі, низкою властивостей послуг продукту, що реалізується. По-перше, зазвичай послуги є невідчутними, непридатними до зберігання і нагромадження, а процеси їх вироб-

ництва і споживання – нерозривними. По-друге, реалізація послуг зазвичай є адресною, а якість їх надання і задоволеність споживача визначають її суб'єктивно. Окрім того, зазвичай якість послуг залежить безпосередньо від виконавця, що її надає, а отже може бути неоднорідною. Внутрішні та зовнішні фактори, які мають вагомий вплив на прибутковість, рентабельність підприємств сфери послуг, систематизовано на рис. 1.

На зовнішні фактори підприємство зазвичай вплинути не може. Ці умови є визначеними історично, їх встановлює держава і ринковий стан ринку. Підприємство може лише пристосуватись до них. Внутрішні фактори виникають у виробничому та поза виробничому середовищі і для мінімізації їх негативного впливу керівництво повинно задіяти усі доступні інструменти управління. В останні декілька років на рентабельність операційної діяльності підприємств сфери послуг помітно вплинула пандемія COVID-19 (рис. 2).

Проаналізувавши показник рентабельності операційної діяльності підприємств за видами економічної діяльності, можна побачити, що спостерігається зменшення даного показника майже в усіх галузях. Особливо постраждали галузі тимчасового розміщення організації харчування, професійна, наукова та технічна діяльність, мистецтво, спорт розваги та відпочинок, а також надання інших видів послуг. Варто зазначити, що більшість вітчизняних підприємств не були готові до такої кризи, так як працювали на межі рентабельності, не маючи навіть мінімального запасу міцності. Такий розвиток подій був непередбачуваним для українських бізнесменів та поніс за собою чималі додаткові витрати, яких можливо б було уникнути при правильній організації бізнес-процесів та виділення першочергових пріоритетів. Перш за все, це було зумовлено падінням обсягу реалізованих послуг в другому кварталі 2020 року, тоді як суми постійних витрат, що займають значну частку у загальній структурі витрат підприємств сфери послуг залишились практично незмінними. Звернемо увагу на сферу транспортних послуг (рис. 3).

Серед транспортних компаній, найбільше постраждали приватні компанії, які надають послуги у сфері вантажних перевезень, так як їх діяльність та фінансові результати напряму пов'язані з діяльністю компаній, яким вони надають послуги. В той час як заклади харчування почали активно налагоджувати службу доставки, підприємства фінансової сфери – роботу он-лайн сервісів, а інші компанії сфери послуг – переводити працівників на дистанційну роботу, транспортні компанії опинились під загрозою, без клієнтів та прибутку. Особливих збитків під час провадження карантину в Україні зазнало мале підприємництво. За даними Спілки українських підприємців України лише у кризовий березень 2020 року збанкруту-

вали і закрили свій бізнес приблизно 6% суб'єктів. Власники малого та середнього бізнесу констатували факт зменшення доходів на 25–50% порівняно з докарантинним періодом і звільнили від 10 до 25% працівників. Крім того, склалося додаткове навантаження на державу щодо соціальних виплат та відбулося погіршення криміногенної ситуації через те, що багато громадян опинились без доходу.

Проаналізуємо детальніше рентабельність транспортних підприємств на прикладі малого підприємства ТОВ "СІЛАНД", основним видом діяльності якого є вантажний автомобільний транспорт. Аналітичне дослідження рентабельності підприємства буде проведене за методикою профе-

сора Калабухової С.В. щодо аналізу формування поточних фінансових результатів, яка викладена в монографії "Уніфікація аналітичних процедур в умовах стандартизації бухгалтерського обліку та аудиту" [11].

На початковому етапі потрібно порівняти фінансові результати ТОВ "СІЛАНД" із середнім показником по галузі та з фінансовими результатами найближчого конкурента, а саме ТОВ "Сан-Ліберті". Даний аналіз подано у табл. 1.

Порівнявши чистий фінансовий результат ТОВ "СІЛАНД" із показниками середньогалузевого значення та найближчим конкурентом, можна зробити висновок про незадовільний стан підприємства. У 2020 фінансовому році товари-

Рис. 1. Фактори, що впливають на рентабельність та прибутковість підприємств сфери послуг

Джерело: побудовано за інформацією [9]

Таблиця 1

Порівняння фінансових результатів ТОВ "СІЛАНД" із середнім погалузі та найближчим конкурентом

Рік	Чистий прибуток (збиток), тис. грн.				
	ТОВ "СІЛАНД"	База порівняння		Абсолютне відхилення	
		середнє галузеве значення	найближчий конкурент ТОВ "Сан-Ліберті"	від середнього галузевого значення	від найближчого конкурента ТОВ "Сан-Ліберті"
2018	7,5	25975,8	25,0	-25968,3	-17,5
2019	20,0	28200,0	48,0	-28180,0	-28,0
2020	-129,8	20000,0	-20,54	-20129,8	-109,26

Джерело: згруповано за інформацією [12] та обліковими даними досліджуваних підприємств

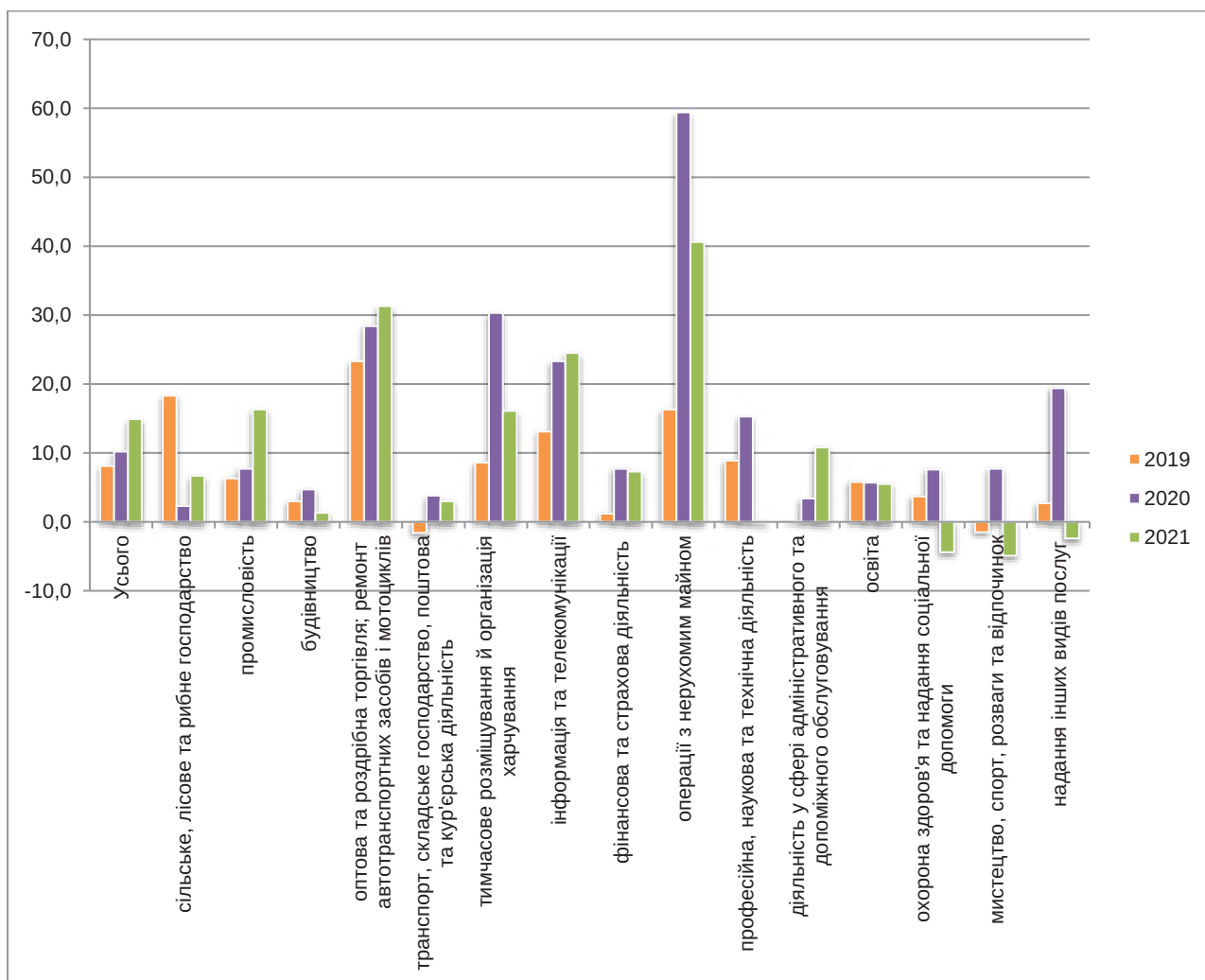

Рис. 2. Рентабельність операційної діяльності підприємств за видами економічної діяльності за 2019–2021 рр.

Джерело: побудовано за даними [10]

ство за результатами своєї діяльності отримало збиток, в той час як середньогалузевий прибуток транспортних компаній становив близько 20000 тис. грн. Бачимо, що у 2020 році фінансовий результат ТОВ "СІЛАНД" був меншим ніж у конкурента на 109,26 тис. грн. Для розуміння слабких

сторін досліджуваного підприємства та видалення напрямів підвищення ефективності діяльності, доцільним є проведення коефіцієнтного аналізу рентабельності. Для розрахунку відповідних показників потрібно скористатися інформацією, поданою у табл. 2.

Таблиця 2

Показники господарської діяльності ТОВ "СІЛАНД"

Показники, тис. грн.	2019 рік	2020 рік	Відхилення	Напрямок зміни
1. "Чистий" операційний прибуток (NOPAT)	20	-129,8	-149,8	--
2. Чистий прибуток	20	-129,8	-149,8	--
3. Чистий дохід від реалізації	4335,4	10297,9	5962,5	+
4. Операційні витрати	4311,1	10 353,00	6041,9	+
5. Власний капітал	20,4	-109,4	-129,8	--
6. Довгострокові зобов'язання	309,4	1535,7	1226,3	+
7. Активи (валюта балансу)	1362,6	3085,6	1723	+

Джерело: згруповано за обліковою інформацією досліджуваного підприємства

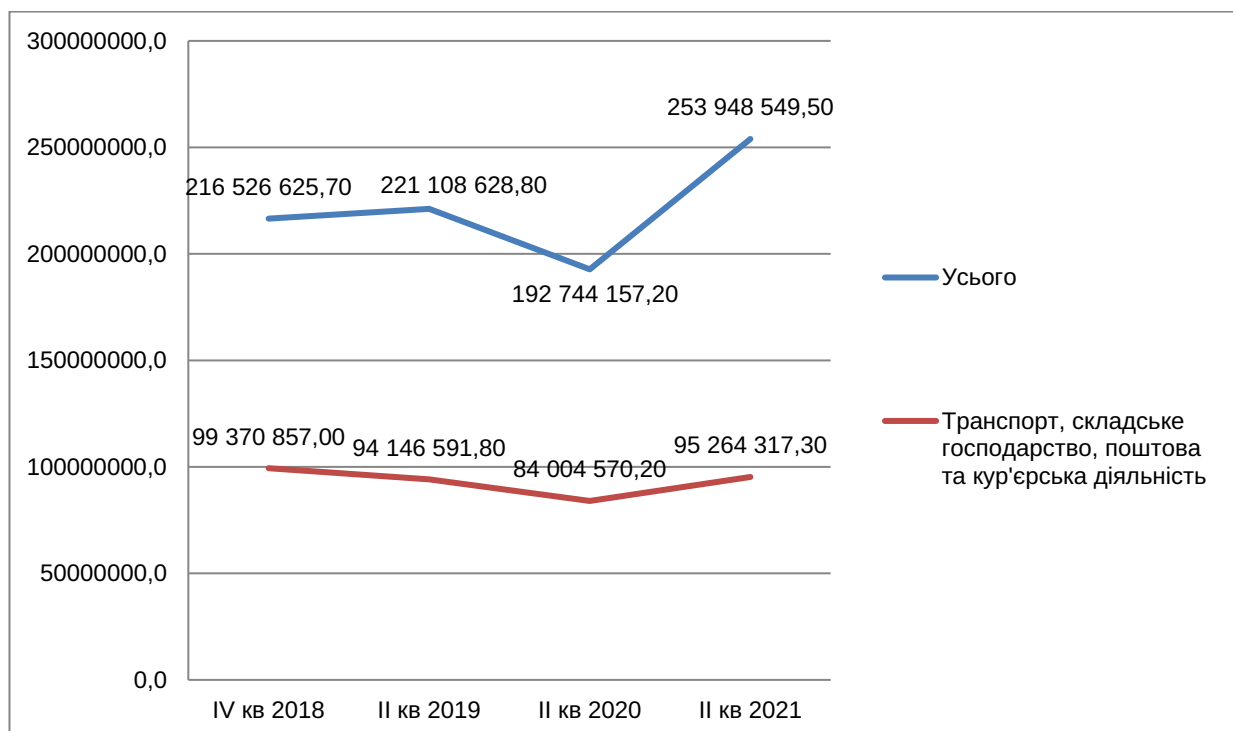

Рис. 3. Загальний обсяг реалізованих послуг українськими підприємствами та зокрема транспортної галузі

Джерело: побудовано за даними [10]

На основі вище наведених показників, які характеризують господарську діяльність підприємства можемо розрахувати коефіцієнти (табл. 3). Майже всі коефіцієнти рентабельності підприємства є нижчими за оптимальні значення, що свідчить про неефективне управління генеруванням прибутку:

1) низьке значення коефіцієнта ROI та його негативна тенденція свідчать про неефективне використання управлінським капіталом підприємства фінансових ресурсів власників та інвесторів, наданих на довгостроковій основі;

2) низьке значення коефіцієнта ROE та його негативна тенденція свідчать для власників про низьку віддачу їх фінансових ресурсів та неефективне управління фінансовим капіталом;

3) низьке значення коефіцієнта NPM та його негативна тенденція свідчать про неефективну структуру витрат підприємства;

4) граничне значення коефіцієнта ROA та його негативна тенденція свідчать для інвесторів та кредиторів про задовільну генеруючу потужність активів підприємства та низьку ефективність використання управлінським капіталом фізичних ресурсів підприємства.

З метою виявлення причин зміни абсолютних і відносних фінансових показників, а також для розрахунку впливу факторів на зміну операційного прибутку доцільним є проведення факторного аналізу (табл. 4). Для початку побудуємо адитивну 6-факторну модель формування операційного прибутку, яка зображена у формулі:

$$EBIT = NR - CS - AE - SE + OOI, \quad (1)$$

де *EBIT* – фінансовий результат від операційної діяльності; *NR* (*Net Revenue*) – чистий дохід від реалізації продукції; *CS* – собівартість реалізованої продукції; *AE* (*Administrative expenses*) – адміні-

Таблиця 3

Коефіцієнти аналізу рентабельності ТОВ "СІЛАНД"

Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення	Оптимальне значення	Напрямок зміни
1. Коефіцієнт рентабельності інвестиційного капіталу (ROI)	0,0228	-0,1478	-0,1706	> 0,4	--
2. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу (ROE)	-0,4494	2,9169	3,3663	> 0,3	+
3. Чиста рентабельність продажу (NPM)	0,0046	-0,0126	-0,0172	> 0,5	--
4. Коефіцієнт експлуатаційної витратомісткості	0,9944	1,0054	0,011	< 0,7	--
5. Коефіцієнт чистої рентабельності активів (ROA)	0,009	-0,584	-0,674	> 0,1	--

Джерело: згруповано за обліковою інформацією досліджуваного підприємства

стративні витрати; *SE (Selling expenses)* – витрати на збут; *OOI (Selling expenses)* – інші операційні доходи; *OOE (Other operating expenses)* – інші операційні витрати.

У 2020 році операційний прибуток підприємства скоротився на 77,3 тис. грн., його якість є невисокою. Негативний вплив на зміну операційного прибутку спричинила зміна в сторону збільшення контрольованих факторів, зокрема: 1) *адміністративних витрат* (спричинило зменшення операцій-

ного прибутку на 5558 тис. грн.); 2) *витрат на збут* (спричинило зменшення операційного прибутку на 520,1 тис. грн.); 3) *інших операційних витрат* (спричинило зменшення операційного прибутку 68,6 тис. грн.). Управлінському персоналу необхідно посилити контроль з цими групами витрат та розробити варіанти рішень щодо їх мінімізації.

Для покращення становища компанії на ринку та підвищення фінансових результатів пропонуємо два альтернативних варіанти рекомендацій:

Таблиця 4

Факторний аналіз формування операційного прибутку ТОВ "СІЛАНД"

Показники	2019 рік, (0)	2020 рік, (1)	Відхилення, Δ	
			тис. грн.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (NR)	4335,4	10297,9	+5962,5	137,5
2. Собівартість реалізованої продукції (CS)	(1313,3)	(1208,5)	-104,8	-8,0
3. Адміністративні витрати (AE)	(1942)	(7500)	+5558	286,2
4. Витрати на збут (SE)	(960,4)	(1480,5)	+520,1	54,2
6. Інші операційні витрати (OOE)	(95,4)	(164)	+68,6	71,9
5. Інші операційні доходи (OOI)	0	2,1	+2,1	--
7. Фінансовий результат від операційної діяльності – <i>EBIT</i>	24,3	-53	-77,3	-318,1
Аналітичні операції:				
<i>Розрахунок впливу факторів способом ланцюгових підстановок:</i>				
<i>- вплив зміни чистого доходу від реалізації продукції:</i>				
умов. <i>EBIT</i> (Ф1) = NR(1) – CS(0) – AE(0) – SE(0) + OOI(0) – OOE(0) Δ <i>EBIT</i> (Ф1) = умов. <i>EBIT</i> (Ф1) – <i>EBIT</i> (0)	умов. <i>EBIT</i> (Ф1) = 10297,9 – 1313,3 – 1942 – 960,4 – 95,4 + 0 = 5986,8 тис. грн. Δ <i>EBIT</i> (Ф1) = 5986,8 – 24,3 = +5962,5 тис. грн. (позитивний вплив)			
<i>- вплив зміни собівартості реалізації продукції:</i>				
умов. <i>EBIT</i> (Ф2) = NR(1) – CS(1) – AE(0) – SE(0) + OOI(0) – OOE(0) Δ <i>EBIT</i> (Ф2) = умов. <i>EBIT</i> (Ф2) – умов. <i>EBIT</i> (Ф1)	умов. <i>EBIT</i> (Ф2) = 10297,9 – 1208,5 – 1942 – 960,4 – 95,4 + 0 = 6091,6 тис. грн. Δ <i>EBIT</i> (Ф2) = 6091,6 – 5986,8 = +104,8 тис. грн. (позитивний вплив)			
<i>- вплив зміни адміністративних витрат:</i>				
умов. <i>EBIT</i> (Ф3) = NR(1) – CS(1) – AE(1) – SE(0) + OOI(0) – OOE(0) Δ <i>EBIT</i> (Ф3) = умов. <i>EBIT</i> (Ф3) – умов. <i>EBIT</i> (Ф2)	умов. <i>EBIT</i> (Ф3) = 10297,9 – 1208,5 – 7500 – 960,4 – 95,4 + 0 = 533,6 Δ <i>EBIT</i> (Ф3) = 533,6 – 6091,6 = - 5558 тис. грн. (негативний вплив)			
<i>- вплив зміни витрат на збут:</i>				
умов. <i>EBIT</i> (Ф4) = NR(1) – CS(1) – AE(1) – SE(1) + OOI(0) – OOE(0) Δ <i>EBIT</i> (Ф4) = умов. <i>EBIT</i> (Ф4) – умов. <i>EBIT</i> (Ф3)	умов. <i>EBIT</i> (Ф4) = 10297,9 – 1208,5 – 7500 – 1480,5 – 95,4 + 0 = 13,5 Δ <i>EBIT</i> (Ф4) = 13,5 – 533,6 = - 520,1 тис. грн. (негативний вплив)			
<i>- вплив зміни інших операційних доходів:</i>				
умов. <i>EBIT</i> (Ф5) = NR(1) – CS(1) – AE(1) – SE(1) + OOI(1) – OOE(0) Δ <i>EBIT</i> (Ф5) = умов. <i>EBIT</i> (Ф5) – умов. <i>EBIT</i> (Ф4)	умов. <i>EBIT</i> (Ф5) = 10297,9 – 1208,5 – 7500 – 1480,5 – 164 + 0 = -55,1 Δ <i>EBIT</i> (Ф5) = -55,1 – 13,5 = -68,6 тис. грн. (негативний вплив)			
<i>- вплив зміни інших операційних витрат:</i>				
умов. <i>EBIT</i> (Ф6) = NR(1) – CS(1) – AE(1) – SE(1) + OOI(1) – OOE(1) = <i>EBIT</i> (1) Δ <i>EBIT</i> (Ф6) = <i>EBIT</i> (1) – умов. <i>EBIT</i> (Ф5)	умов. <i>EBIT</i> (Ф6) = 10297,9 – 1208,5 – 7500 – 1480,5 – 164 + 2,1 = -53 тис. грн. Δ <i>EBIT</i> (Ф6) = -53 – (-55,1) = 2,1 тис. грн. (негативний вплив)			
<i>Перевірка достовірності розрахунків впливу факторів:</i>				
Δ <i>EBIT</i> = Δ <i>EBIT</i> (Ф1) + Δ <i>EBIT</i> (Ф2) + Δ <i>EBIT</i> (Ф3) + Δ <i>EBIT</i> (Ф4) + Δ <i>EBIT</i> (Ф5) + Δ <i>EBIT</i> (Ф6)	-77,3 = +5962,5 + 104,8 + (-5558) + (-520,1) + (-68,6) + 2,1			

Джерело: згруповано та розраховано за обліковою інформацією досліджуваного підприємства

1) *скорочення витрат операційної діяльності підприємства*: зменшення витрат на сировину, матеріали, паливо та технічні послуги; зниження амортизаційних відрахувань шляхом інтенсивнішого використання техніки та підвищення коефіцієнта змінності; поліпшення якості машин, обладнання, зменшення пасивної частини основних засобів; налагодження комунікацій із постачальниками, для того, щоб знайти постійних постачальників і отримувати знижки на товари чи послуги.

2) *зміна напряму витрачання (вкладання) грошових коштів*: зменшення витрат на утримання управлінського персоналу, натомість прийом в штат підприємства фінансового аналітика; зменшення витрат на відрядження управлінського персоналу, натомість курси для підвищення кваліфікації наявного персоналу; зменшення сум дивідендів власникам, натомість інвестиції в нові транспортні засоби; вкладення коштів у рекламу для розширення бази клієнтів; інтеграція з логістичними компаніями.

Як вже зазначалось вище, на рентабельність підприємства впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори. Якщо на зовнішні фактори підприємство впливу не має, то внутрішні фактори збільшення рентабельності є суб'єктивними, адже на них підприємство може впливати безпосередньо. До цих факторів можна віднести сукупність дій та заходів, що сприятимуть підвищенню ефективності діяльності підприємства, а саме: збільшення обсягів реалізації послуг; підвищення продуктивності працівників; зростання ефективності використання основних засобів; оптимізація складу і структури оборотних коштів; введення ефективної маркетингової політики; підвищення якості послуг та їх конкурентоспроможності. Одним із найважливіших факторів впливу на рентабельність підприємства є збільшення обсягу реалізації послуг. Чим більше послуг надає підприємство – тим більшою є сума прибутку, що має позитивний вплив на рентабельність. При цьому підвищення рентабельності підприємства за рахунок збільшення обсягів реалізації можливе за допомогою: 1) здійснення ефективної маркетингової політики в галузі збуту; 2) диверсифікації асортименту шляхом внесення до переліку взаємодоповнюючих та взаємозамінних послуг; 3) регіональної диверсифікації діяльності (розширення регіону збуту); 4) надання тих послуг, які приносять більше доходів, та ліквідація неприбуткових їх видів.

Щодо зовнішніх факторів впливу на рентабельність ТОВ "СІЛАНД", а саме впливу пандемії, підприємству варто задуматись про розширення ринків збуту. Адаптуючись під умови карантину, слід задіяти всі свої ресурси та займатися діяль-

ністю, яка дасть змогу працювати дистанційно та не втрачати доходів. Наприклад, серед видів діяльності, якими може займатися компанія є торгівля автозапчастинами, консультування з питань інформатизації та надання інших інформаційних послуг. На сучасному етапі на підприємстві однією з головних проблем є відсутність цілісної стратегії та чіткого механізму управління рентабельністю, спрямованого на забезпечення стійкості фінансово-господарської діяльності та його сталого розвитку в перспективі.

Висновки з проведеного дослідження. Сучасний стан економіки держави характеризується динамічними змінами, які вимагають постійного вдосконалення механізмів управління підприємствами з метою підвищення їх прибутковості та ефективності діяльності. Прибуток як економічна категорія має вагомий цінність в процесі планування та прогнозування майбутньої діяльності суб'єкта господарювання. Він є основним показником в пошуку й порівнянні альтернативних способів вкладення капіталу, оцінці ефективності майбутніх інвестицій. Він оцінюється через призму фінансово-господарської діяльності та майбутніх перспектив розвитку підприємства. При цьому основним критерієм виступають майбутні витрати та можливість їх зниження.

Рентабельність є одним із найважливіших показників діяльності підприємства, на який впливають як внутрішні та і зовнішні фактори. Пандемія та карантинні обмеження наразі є гальмуючими факторами для розвитку багатьох вітчизняних підприємств, зокрема у сфері послуг. Деякі компанії припинили свою діяльність, деякі – працюють собі у збиток. Відновлення роботи та рентабельності потребує від менеджменту підприємств виважених управлінських рішень спрямованих на використання зовнішніх можливостей і внутрішніх переваг. Одним із методів збільшення прибутку і підвищення рентабельності підприємств є зниження і оптимізація витрат, адаптація до нових сучасних технологій, які дають можливість бути на плаву, хоч і дистанційно.

Результати проведеного аналітичного дослідження діяльності ТОВ "СІЛАНД" показали, що сукупність проблем (спад попиту на послуги, цінові та структурні диспропорції, незбалансованість відтворювальних процесів), які супроводжують розвиток підприємства у сучасних умовах господарювання, призвели до значного спаду в сфері бізнесу. Така ситуація зумовлює необхідність здійснення спеціалізованого антикризового управління. Вона має передбачити систему організаційно-управлінських заходів щодо діагностування, запобігання, нейтралізації, подолання кризових явищ, а також їх причин для стабілізації господарської діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Пудичева Г.О. Оцінка впливу логістичних факторів на показник рентабельності активів підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2018. № 2 (66). С. 99–110.

2. Паянок Т.М. Оцінка та прогноз фінансових результатів підприємства. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. № 2. Т. 30 (69). С. 243–248.

3. Гаватюк Л.С., Пілат А.К. Удосконалення системи управління рентабельністю як умова ефективного функціонування підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2020. № 2. С. 47–50.

4. Дмитренко А.І. Діагностика прибутковості підприємства за нормативною бухгалтерською звітністю. *Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. 2018. № 2 (18). С. 26–33.

5. Архіпов Н.М. Види ефективності операційної діяльності підприємства торгівлі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 18. Ч. 1. С. 21–26.

6. Антонюк Р.Р. Організаційно-економічний механізм забезпечення прибутковості сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Львів, 2016. 22 с.

7. Самусева Л.Ю. Управління рентабельністю в підприємствах ресторанного господарства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Донецьк, 2012. 23 с.

8. Шляга О.В., Шипуля Л.І. Прибуток та рентабельність як основні показники ефективності виробництва. *Фінанси України*. 2014. № 2. С. 75-81.

9. Бочкарьова Т.О., Кулинич Р.О., Пігуль Н.Г. Показники рентабельності підприємств різних галузей України та шляхи підвищення їх рівня. *Економіка та суспільство*. 2017. № 10. С. 188–193.

10. Державна служба статистики. Рентабельність операційної діяльності підприємств. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/rodp/rodp_ed/rodp_ed_u/arh_rodp_ed21_u.htm (дата звернення: 23.04.2022).

11. Калабухова С.В. Уніфікація аналітичних процедур в умовах стандартизації бухгалтерського обліку та аудиту : монографія. Київ : КНЕУ, 2019. 431 с.

12. Статистичний щорічник України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 23.04.2022).

REFERENCES:

1. Pudycheva Gh.O. (2018) Ocinka vplyvu loghystychnykh faktoriv na pokaznyk rentabelnosti aktyviv pidpryjemstva [Assessment of the impact of logistical factors on the return on assets of the enterprise]. *Visnyk social'no-ekonomichnykh doslidzhenj*, no. 2 (66), pp. 99–110.

2. Pajanok T.M. (2019) Ocinka ta proghnoz finansovykh rezul'tativ pidpryjemstva [Estimation and forecast of financial results of the enterprise]. *Vcheni zapysky Tavrijskogohe nacionaljnogho universytetu imeni V.I. Vernadsjkogho. Serija: Ekonomika i upravlinnja*, no. 2, vol. 30 (69), pp. 243–248.

3. Ghavatjuk L.S., Pilat A.K. (2020) Udoskonalennja systemy upravlinnja rentabeljnistju jak umova efektyvnogho funkcionuvannja pidpryjemstv [Improving the profitability management system as a condition for the effective operation of enterprises]. *Visnyk Khmeljnycjkogho nacionaljnogho universytetu. Serija: Ekonomichni nauky*, no. 2, pp. 47–50.

4. Dmytrenko A.I. (2018) Diagnostyka prybutkovosti pidpryjemstva za normatyvnoju bukghaltersjkoju zvitnistju [Diagnosis of profitability of the enterprise according to regulatory accounting]. *Naukovyj visnyk IFNTUNGH. Serija: Ekonomika ta upravlinnja v naftovij i ghazovij promyslovosti*, no. 2 (18), pp. 26–33.

5. Arkhipov N.M. (2018) Vydy efektyvnosti operacijnoji dijajlnosti pidpryjemstva torehivli [Types of efficiency of operational activity of the trade enterprise]. *Naukovyj visnyk Uzhghorodskjkogho nacionaljnogho universytetu. Serija: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove ghospodarstvo*, vol. 18, pp. 21–26.

6. Antonjuk R.R. (2016) Orghanizacijno-ekonomichnyj mekhanizm zabezpechennja prybutkovosti siljsjkoghospodarsjkykh pidpryjemstv [Organizational and economic mechanism for ensuring the profitability of agricultural enterprises] (PhD Thesis), Ljviv.

7. Samusjeva L.Ju. (2012) Upravlinnja rentabeljnistju v pidpryjemstvakh restorannogho ghospodarstva [Profitability management in restaurants] (PhD Thesis), Donetsk.

8. Shljagha O.V., Shypulja L.I. (2014) Prybutok ta rentabeljnistj jak osnovni pokaznyky efektyvnosti vyrobnyctva [Profit and profitability as the main indicators of production efficiency]. *Finansy Ukrainy*, no. 2, pp. 75–81.

9. Bochkarjova T.O., Kulynych R.O., Pighulj N.Gh. (2017) Pokaznyky rentabelnosti pidpryjemstv riznykh ghaluzej Ukrainy ta shljakhy pidvyshhennja jikh rivnja [Indicators of profitability of enterprises in various industries of Ukraine and ways to increase their level]. *Ekonomika ta suspiljstvo*, no. 10, pp. 188–193.

10. Derzhavna sluzhba statystyky. Rentabeljnistj operacijnoji dijajlnosti pidpryjemstv [Profitability of operating activities of enterprises]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/rodp/rodp_ed/rodp_ed_u/arh_rodp_ed21_u.htm (accessed 23 April 2022).

11. Kалабухова С.В. (2019) Unifikacija analitychnykh procedur v umovakh standartyzaciji bukghaltersjkogho obliku ta audytu [Unification of analytical procedures in terms of standardization of accounting and auditing]: monohrafiia [monograph]. Kyjiv: KNEU. (in Ukrainian)

12. Statystychnyj shhorichnyk Ukrainy [Statistical Yearbook of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 23 April 2022).